

CHEROKEE YERLİLERİ VE MÜZİK

FEDERICA NARDELLA

John Moyers. Bir mevsimin sonu.

INGİLİZCEDEN ÇEVİREN : GÜLER DOĞAN AVERBEK

M

ÜZİK, Cherokee toplumunun hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu toplum, müziğe; ayinlerde

hazır bulunan dinleyicilere olduğu kadar ayin dışı dinleyicilere de intikal eden mühim ruhani bir güç atfeder. Müzik; eğlendirmek, iyileştirmek, tefekkür etmek, ibadet etmek, hayatı ve gelenekleri kutlamak, toplum değerlerini yüceltmek için icra edilir. Müzik ayrıca geçit törenleri için veya kur yapmak gibi tamamen kişisel olan ilişkiler açısından tezyinî bir unsur, bir araçtır. Hatta müzik, ortak karar almada, anlaşmazlıkları gidermede yardımcı unsurdur.¹ Bunlara ilaveten Cherokee toplumunda müzik büyük ölçüde, eskiden olduğu gibi bugün de dilin korunması ve sonraki nesillere aktarılmasında merkezî role sahiptir.

Özellikle yerli olan ve tehlike altında bulunan kültürler söz konusu olduğunda, Cherokee yerlilerinin dilini şarkı aracılığıyla koruma tecrübesi, müziğin ve dilin kimliği şekillendirme ve sürdürmedeki etkisini kanıtlamaktadır. Cherokee toplumunun, devraldığı mirası gururla müdafaa ettiği süreçte şarkıların hayati önemde olduğu çok açık... Müzik, dilin yabancılara öğretilmesinde bir araç olduğu kadar kabilenin değişime zorlandığı ve yeni çevrelere uyum sağlamak durumunda bırakıldığı dönemde, kimliğin ve değerlerin korunmasına da yardımcı... Cherokee dili bu sebeple her biri ayrı bir hikayeye sahip olan kelimeleri ile, bestelerini veya şarkılarını bir kelimenin özgün anlamına ithaf etmeyi tercih eden müzisyenlere ve icracılara sürekli ilham kaynağı oluyor. "Cherokee heceleme sistemi" olarak isimlendirilen yöntem ise Cherokee dilinde yazılan Hıristiyan ilahilerinin bulunduğu yaz-

malar yoluyla müziğin korunmasında çok mühim görev ifa etmiş.²

CHEROKEE'LER KİMDİR?

1540'ta Avrupalı Hernando de Soto'nun keşif görevinde yaşanan ilk temas esnasında Cherokee halkı, asırlardır Georgia, South Carolina, North Carolina, Tennessee ve Alabama'yı kuşatan bölgede yaşamaktaydı. 18. yüzyılda Avrupalılarla ticaret ve evlilik yaygın hâle geldi. Toprakları üzerinde Cherokee hâkimiyetini kabul eden İngiliz yerleşimcilerle bazı anlaşmalar imzalandı, bazen de Cherokee'ler, kendi topraklarını koruyabilmek için Avrupalı yerleşimci gruplar arasındaki çekişmelerde taraf oldular. Fakat 1838-1839 yıllarında atalarının topraklarından acı verici ve zoraki bir şekilde çıkarılarak Oklahoma'daki "Yerli Bölgesi"ne gönderildiler. Kentucky, Illinois, Tennessee, Mississippi, Arkansas ve Missouri olmak üzere altı eyaleti kapsayan ve 4000 hayata mâl olan bu 16.000 kişilik yürüyüş, Cherokee'ler için travmatik bir tecrübeydi.³ Bu acılı güzergaha "Gözyaşı Yolu" adını verdiler.

Cherokee'ler bugün, üç farklı grup olarak hayatlarını idame ettiriyorlar: Kuzeydoğu Oklahoma'da yaşayan Cherokee Toplumu ile Cherokee Yerlileri Birleşik Keetoowah Topluluğu ve Kuzey Carolina'da yaşayan Cherokee Yerlileri Doğu Topluluğu. Bu yazı ise ilhamını Oklahoma merkezli Cherokee topluluğu üyeleri ile kurulan kişisel münasebetten alıyor. Kendine ait bir yönetimi ve yargı sistemi bulunan kabile, geleneklerini yüceltme ve koruma konusunda çok duyarlı bir tutuma sahip olsa da hem birey olarak hem Cherokee kültürünün mirasçıları olarak hassas bir kendini keşfetme sürecine tâbi olan genç üyelerine parlak

gelecek vaadediyor. Cherokee dilini öğrenme ve öğretme amacıyla programlar yürütülüyor, topluluğun *online* dil öğrenme portalında canlı ve *online* dersler veriliyor.⁴

CHEROKEE DİLİ VE MÜZİK KÜLTÜRÜ

Kuyumcu ve bilge Sequoyah, 1821’de senelerdir geliştirmekte olduğu yazı sistemini ilan etti. Bu “Cherokee heceleme sistemi” olarak adlandırılan bir yöntemdi. Harfler yerine hecele-ri temsil eden karakterlere dayanan sistem, kabile tarafından beş yıl gibi kısa bir sürede benimsendi ve halk okuma yazmayı öğrendi. “Cherokee heceleme sistemi,” toplum üyelerinin kimliklerini tayin eden unsurlardan biri hâline geldi. Tıpkı yazı sisteminde olduğu gibi burada da nesilden nesle sözel olarak aktarılanlar, kayda geçirildi. Herbir hece basitçe sesleri iletmekten ziyade manaları naklettiği için bu sistem sayesinde eski bilginin kaybolması sorunu ve intibak sağlama konusundaki riskler bertaraf edildi, Cherokee’lerin etraflarındaki dünyaya karşı hassasiyetlerini dile getirmelerine ve bu dünyayı anlamalarına imkan sağlandı. Topluluğun üzerine titrediği bu sistemi korumak ve nakledilmesini sağlamak için çok çaba sarfedildi. Görünüşe bakılırsa müziğin işlevi de bunun aynıydı.

Cherokee sanatçısı Matthew Anderson’ın ailesi nesillerdir müzik ve sanatla içiçe: “Ailem kayıtlara göre nesillerdir şarkıcı. Sixkiller’lar ve Hummingbird’ler de kayıtlara göre nesillerdir hikaye anlatıcıları, sanatçılar, şifacılar, öğretmenler ve şarkıcılar yetiştiriyor.” Anderson ise icracı: “Her iki büyükannemle de şarkı söylemiş olmak, benim için bir ayrıcalıktır. Kilise şarkılarını anadilimizde söyledik. Zorunlu göç öncesinde geleneksel şarkılarımızı söylüyorduk ve bu geleneği bugüne kadar yaşattık.”

Oklahoma, Tahlequah’ta bulunan Cherokee Arts Center ve Spider Gallery’de çalışan sanatçı, öğretmen ve araştırmacı Anderson’a göre “Cherokee müziği, mütemediyen gelişen, yaşayan ve değişen dilimiz gibi... Ayın kökenli eski ritimlerin ve melodilerin etkisi, bugün çocuklara dilimizi öğretmek için kullandığımız ninni ve şarkılarda görülebiliyor. Cherokee halkı her zaman, müziğin de değişimiyle birlikte yeni tarzlara hoşgörüyü yaklaşmış ve temel değerlerimizle uyumluluğu olduğu müddetçe yeni olanı benimsemiştir.” Anderson, geçmişini koruduğu kadar zamanını ve geleceğini de şekillendirebilecek pek çok yeniliğe açık olan bir kültürü tarif ediyor. Dil ve müzik, devamlılık içinde değişim sürecinin hayati kısmını teşkil ediyor. Şarkıların, Cherokee’lerin dillerini canlı tutmada ve yabancı misyonerlere konuşmayı öğretmede nasıl yardımcı olduğunu tafsilatlı bir biçimde anlatıyor: “Müziğimizin neşvünema bulduğu güzergah, dört kısımdan oluşan armoni iken misyonerler bizim şarkılarımızı sevdiler ve bazılarını ilahilere dönüştürdüler. Şarkıların bölümlerini söylemeyi öğrenirken Cherokee dilini konuşmayı da öğrendiler.”

CHEROKEE MİLLİ HAZİNESİ TOMMY WILDCAT

Anderson, Cherokee müziğinin ‘yaşayan bir şey’ olduğunu vurguluyor ve bu müziğin “diğer anadillerle, dünya müziğiyle, Moravyalıların ve diğer dinlerin etkileriyle harmanlanmış halkımız kadar çeşitli” olduğunu ileri sürüyor. Müziğe atfedilen bu ‘yaşayan’ kalite olma durumu, özellikle saygın Cherokee müzisyeni Tommy Wildcat’in çalışmalarında gözlemlenebilir. Flüt de çalan Wildcat şarkıcı, bestekâr, *stomp* dansı lideri ve araştırmacıdır. Geleneksel sözlü repertuarı babasından öğrenmiş ve bunu albümlere kaydet-

miştir. *Cherokee Phoenix* için gazeteci Kenlea Henson tarafından gerçekleştirilen bir röportajında Wildcat, Cherokee dilindeki kelimelerin beste açısından önemini vurguluyor. 2017’de çıkardığı “Donadagohv’i” (“Tekrar görüşelim”) adlı albümünde yer alan bütün şarkı adlarının kendisi için özel anlam ifade eden Cherokee dilinde kelimeler ve ibarelerden oluştuğunu, niyetinin her biri ilham kaynağı olan bu kelimeleri ve kullanımlarını yaymak olduğunu söylüyor. “*Osdá*” adlı şarkısı için şöyle diyor: “*Osdá*, ‘iyi’ veya ‘hoş’tan daha fazlasıdır. Daha genç olanlarımız, büyüklerden *osda* kelimesini işittiğinde iyi bir şey yaptıklarını veya kendileri hakkında harika bir şey olduğunu düşünürler.”⁵

Tommy Wildcat’in kelimeleri, dil ve şarkı metinlerinin birbirlerine nasıl ilham kaynağı olduklarını ve birbirlerini nasıl muhafaza ettiklerini gösteren gizli ilişkiyi ortaya sermektedir. Bu, içinde bulunduğu toplumdaki yeri ve yerleşimi konusunda sürekli müzakere hâlinde olan yerli kültürlerin hayatında büyük öneme sahiptir. Wildcat çalışmalarıyla Cherokee’nin sanat ve kültür mirasının, Cherokee dışı toplumlarda olduğu kadar yetişme çağında bu mirastan habersiz olan Cherokeeeler arasında da bilinmesini amaçlıyor.

KÜLTÜRÜ KORUYAN DİL, DİLİ KORUYAN MÜZİK

Müzik ve dil, Cherokee kabilesinin hayatında merkezî bir yere sahip... Dil, kimliğe sıkı sıkıya bağlı... Özellikle zoraki göçe ve yabancı yerleşim

yerlerine uyum sürecine tâbi tutulan Cherokeeeler örneğinde dil, asırlar boyunca hayatta kalma, direnme ve kendi kaderini tayin etme aracı...

Heceleme sistemi ise kabilenin basın dünyasına (gazeteler) girmesini mümkün kıldığı kadar dinî asimilasyon da dâhil olmak üzere kendi kimliğini muhafaza ederek yabancı bir kültüre evrilme sürecine direnmesine de imkan sundu. Hıristiyanlığın kutsal metinlerinin tercüme edilmesi ve Cherokee heceleme sistemiyle yazıya geçirilmesiyle birlikte kabile, Amerika’nın maruz kaldığı Avrupa sömürgeciliğinde kendi yerini yeniden belirledi.

Heceleme sisteminin kullanımı ve dilin kendini idame ettirmesi, müzik repertuarının da nakledilmesini ve hatta kurtarılmasını sağladı. Hıristiyan ilahilerini ihtiva eden bu malzeme, Hıristiyanlığın Cherokee halkı ile ilişkisini ve sürekli geçmişle, gelecekle, geleneklerle ve yeniliklerle müzakere eden bir kabile olarak hayatlarındaki rolünü göstermektedir.

Netice olarak müzik bir kez daha, özellikle şarkılarla kimliği şekillendiren ve dinleyenlere kimliklerini hatırlatan bir güç olarak ortaya çıkıyor. Müzik ayrıca belirli kelimeleri ve ibareleri yaygınlaştırarak sahip olduğu mirası koruma ve sürdürme görevini üstlenirken yabancıları, Cherokee gibi çok karmaşık ve sofistike bir dilin güzelliğini keşfetmeye davet ediyor. **Z**

NOTLAR

- 1 ve 2 artifactsjournal.missouri.edu sitesi içinde kısa URL: shorturl.at/iqspY
- 3 cherokee.org sitesi içinde kısa URL: shorturl.at/lmVWZ
- 4 <https://learn.cherokee.org/>
- 5 cherokeephoenix.org sitesi içinde kısa URL: shorturl.at/afuAV